

REFLECȚII ASUPRA NOȚIUNII ȘI EVOLUȚIEI DREPTURILOR PERSONALITĂȚII

Călina Jugastru

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Les droits de la personnalité sont des droits subjectifs qui donnent contour aux valeurs les plus importantes de l'individu: la vie, la dignité, l'honneur, l'image, la vie privée. C'est le motif pour lequel on a dit que ces droits représentent le prolongement de la personnalité humaine. D'ailleurs, les traits caractéristiques des droits de la personnalité (droits absolus, inaliénables, imprescriptibles, étroitement liés au titulaire) découlent de leurs essence extrapatrimoniale.

Pratiquement, il est impossible de faire l'inventaire des droits de la personnalité. Dans l'espace international, les réglementations concernant le droit à la vie, le droit à l'intégrité, le droit à l'image, le droit à la vie privée, la disposition sur son propre corps, le secret de la correspondance sont déficitaires. Donc, leur évolution est tributaire aux contributions doctrinaires et jurisprudentielles.

Dans le système juridique roumain aussi, il n'y a pas un régime unitaire des droits de la personnalité. Il faut légiférer, car beaucoup des facteurs laissent leur empreinte (on ne doit pas négliger, par exemple, les nouvelles technologies) sur l'évolution de tels droits.

1. O POSIBILĂ DEFINIȚIE A DREPTURILOR PERSONALITĂȚII

Discuțiile asupra drepturilor personalității se centrează, în mod obișnuit, pe două noțiuni: *secret* și *respect*. Este vorba despre *secretul* protejat prin mijlocirea acestor drepturi. *Respectul* se datorează personalității umane, care, prin ocrotirea drepturilor personalității, este la adăpost de ingerințe din partea terților.

Pornind de la noțiunea de secret, doctrina a avansat în mare parte ideea că este vorba de prerogative care au menirea de a asigura respectul anumitor valori – viață privată, onoare, demnitate, reputație, imagine, domiciliu, corespondență ș.a.

Este adevărat că valorile ocrotite sunt impregnate de ideea de confidențialitate, vorbindu-se în acest sens de secretul corespondenței, al convorbirilor telefonice, mesageriei electronice, de secretul vieții private sau al prelucrării datelor cu caracter personal. Păstrarea discreției asupra unor episoade ale vieții familiale, sentimentale, a înregistrării unor imagini ori sunete pe bandă

magnetică – toate acestea fac posibilă, în cele din urmă, păstrarea demnității individului. Asemenea aserțiuni sunt adevărate. Drepturile personalității permit păstrarea anumitor aspecte la adăpost de orice priviri indiscrete și asigură respectul valorilor de prim rang în viața individului. Cele două enunțuri nu sunt însă suficiente pentru a surprinde chintesența drepturilor personalității.

Ceea ce reunim, în mod obișnuit, sub denumirea „drepturile personalității” sunt, de fapt, drepturi subiective extrapatrimoniale sau nepatrimoniale¹, „care se referă, în principal, la ocrotirea caracteristicilor fizice și morale ale ființei umane, la individualitatea sau personalitatea acesteia.”² Într-o exprimare apropiată, aparținând doctrinei franceze, sunt drepturi inerente calității de persoană umană și aparțin oricărui individ prin însuși faptul că este om. De aceea, sunt numite „bunuri înnăscute.”³

Uneori, demersurile fixării noțiunii *drepturile personalității* au plecat de la definirea drepturilor subiective și delimitarea acestora din urmă de libertățile civile.⁴ O astfel de analiză a condus la concluzia că, departe de a fi incompatibile cu drepturile subiective, drepturile personalității sunt o aplicație particulară a acestora. Într-adevăr, drepturile subiective și drepturile personalității pot fi privite într-o relație general-particular. Dacă mergem mai departe, observăm că drepturile personalității se subsumează categoriei drepturilor subiective nepatrimoniale, întrucât protejează valori fără expresie pecuniară. Viața, demnitatea, onoarea, imaginea, viața privată nu pot fi evaluate în bani. S-a precizat, într-o definiție utilă – după cum menționează autorii –, că drepturile personalității sunt „drepturi subiective civile fără expresie materială, supuse principiului disponibilității. Tehnic vorbind, drepturile personalității ar constitui «libertăți civile».”⁵

Fără pretenția unei definiții exhaustive, apreciem că *drepturile personalității sunt prerogative extrapatrimoniale intim atașate persoanei, care exprimă chintesența ființei umane, fiind intrinseci acesteia.*

¹ Cu privire la definirea drepturilor nepatrimoniale, a se vedea E. Lupan, I. Sabău-Pop, *Tratat de drept civil român*, vol. I, *Partea generală*, București, Edit. C.H. Beck, 2006, p. 65. Pentru un tablou al raporturilor nepatrimoniale de drept civil, a se vedea I. Reghini, Ș. Diaconescu, *Introducere în dreptul civil*, vol. I, Cluj-Napoca, Edit. Sfera Juridică, 2004, p. 111. Evocându-se împrejurarea că sunt în discuție drepturi intim atașate de persoana titularului, literatura juridică uzează și de sintagma *drepturi personale nepatrimoniale* (M. N. Costin, M. C. Costin, *Dicționar de drept civil, D-K*, vol. II, București, Edit. Lumina Lex, p. 222.

² P. M. Cosmovici, *Drept civil. Introducere în dreptul civil*, ediția a III-a, București, Edit. All Beck, 1996, p. 69.

³ A. Colin, H. Capitant, J. de la Morandière, *Curs elementar de drept civil francez*, traducere de V. G. Cădere, I. Miloae, vol. I, ediția a VII-a, București, Imprimeria Centrală, 1940, p. 127. În optica autorilor, drepturile civile cunosc trei subdiviziuni: drepturile inerente personalității, drepturile de familie și drepturile patrimoniale.

⁴ În acest sens, a se vedea P. Kayser, *Les droits de la personnalité. Aspects théoriques et pratiques*, „Revue trimestrielle de droit civil”, vol. XXIX, 1971, p. 448–454; Gh. Mihai, G. Popescu, *Introducere în teoria drepturilor personalității*, București, Edit. Academiei Române, 1992, p. 55–64.

⁵ Gh. Mihai, G. Popescu, *op. cit.*, p. 64.

Drepturile personalității nu se integrează patrimoniului, știut fiind că acesta desemnează „totalitatea sau universalitatea drepturilor patrimoniale și obligațiilor patrimoniale care aparțin unei persoane.”⁶ S-a spus, în acest sens, că „în literatura clasică, mai ales în cea franceză, se folosește cu precădere denumirea de «drepturi extrapatrimoniale» pentru a sublinia ideea că ele nu fac parte din patrimoniul unei persoane.”⁷ Așadar, drepturile personalității exced patrimoniului, caracterizat prin evaluarea pecuniară a elementelor sale. Întrucât drepturile personalității conturează sfera valorilor morale de prim rang ale ființei umane, s-ar putea afirma, într-o exprimare convențională, că ele aparțin „patrimoniului moral”. Acesta este unul dintre sensurile indicate de dicționarul explicativ pentru termenul patrimoniu – de această dată cu referire la patrimoniul unui popor, unei națiuni – o conotație lipsită de orice materialitate (bunuri spirituale, moștenire culturală).⁸ Plecând de la ideea că evocă exclusiv o gamă de valori morale, instanțele franceze au considerat că drepturile personalității aparțin patrimoniului moral și constituie prelungirea personalității persoanei fizice.⁹ Aceasta nu înseamnă nicidecum că drepturile personalității dobândesc caracteristici patrimoniale.

Facem unele *precizări* necesare înțelegerii corecte a noțiunii drepturilor personalității:

1. Unele drepturi ale personalității sunt, simultan, și atribute de identificare ale persoanei: dreptul la nume (denumire), dreptul la domiciliu (sediu). Pentru acest motiv, cele două categorii – drepturile personalității și atributele de identificare – prezintă caracteristici comune. S-a subliniat că, totuși, drepturile personalității nu pot fi considerate doar o simplă prelungire a atributelor persoanei: „Apelând la esența reglementărilor și observând principiile ce guvernează instituțiile, recurgând la o anumită taxonomie didactică (care, ca orice taxonomie, nu este în afara schematismului), se poate susține cu suficient temei că atributele persoanei sunt prin definiție atribuite, pe când drepturile personalității sunt prin excelență asumate.”¹⁰ De exemplu, numele, domiciliul (de drept comun) ș.a. sunt atribuite persoanei în afara manifestării sale de voință, așa încât atributele de identificare au o natură duală (constituie, în același timp, drepturi și îndatoriri pentru titular), justificată de imperativele vieții sociale – omul trebuie să poarte un nume, să aibă o stare civilă, un domiciliu,

⁶ L. Pop, L.-M. Harosa, *Drept civil. Drepturile reale principale*, București, Edit. Universul Juridic, 2006, p. 13.

⁷ O. Ungureanu, *Drept civil. Introducere*, ediția a VII-a, București, Edit. Rosetti, 2005, p. 70.

⁸ *** *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Edit. Univers Enciclopedic, 1998, p. 759.

⁹ Tribunal de Grande Instance de la Seine, 23 iunie 1966 și 25 iunie 1966, hotărâri citate după R. Lindon, *Les droits de la personnalité*, Paris, Dalloz, 1974, p. 20.

¹⁰ Gh. Mihai, G. Popescu, *Introducere în teoria drepturilor personalității*, ..., p. 59–60.

indiferent care ar fi acestea. Așadar, legiuitorul prezumă interesul și voința titularului, astfel că „purtarea” atributelor depășește sfera interesului individual.¹¹ Dimpotrivă, în cazul drepturilor personalității, voința nu este prezumată, ci este lăsată la dispoziția potențialului titular, care va alege conduita dorită, în virtutea principiului disponibilității.¹² Alte drepturi ale personalității, care nu servesc individualizării în familie sau societate, nu sunt atribute de identificare (de exemplu, dreptul la respectarea vieții private, dreptul la integritate fizică și psihică, dreptul de autor – latura nepatrimonială).

2. Ocrotind valori intrinseci omului, scopul comun tuturor prerogativelor reunite în această categorie îl constituie protecția individualității umane, în aspectele sale esențiale.

3. Nesocotirea drepturilor personalității poate să atragă atât *consecințe* nepatrimoniale, cât și pagube materiale.¹³ Ipoteza inversă este, de asemenea, posibilă.

Caracteristicile drepturilor personalității decurg din esența lor nepatrimonială.¹⁴

a. *Drepturile personalității sunt drepturi absolute.* Toate celelalte persoane, în calitate de subiect pasiv nedeterminat, au obligația generală și negativă de a se abține de la orice act sau fapt care ar putea aduce atingere dreptului subiectului activ, adică au obligația de a nu face nimic de natură a încălca sau de a stânjeni exercitarea drepturilor personalității. Drepturile personalității sunt opozabile *erga omnes*.¹⁵

b. *Drepturile personalității sunt inalienabile.* Inseparabil legate de persoana titularului, acesta nu poate încheia acte juridice prin care să le înstrăineze, cu titlu oneros sau gratuit ori prin care să renunțe la vreun drept al personalității.

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

¹³ A se vedea I. Albu, V. Ursa, *Răspunderea civilă pentru daunele morale*, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1979, p. 63.

¹⁴ Pentru caracterele juridice ale drepturilor nepatrimoniale, a se vedea M. Mureșan, P. Ciacli, *Drept civil. Partea generală*, Cluj-Napoca, Edit. Cordial Lex, 2000, p. 68; M. Mureșan, A. Boar, Ș. Diaconescu, *Drept civil. Persoanele*, Cluj-Napoca, Edit. Cordial Lex, 2000, p. 36–37.

¹⁵ Reținem faptul că unii autori din doctrina germană au susținut ideea că drepturile absolute „nu întemeiază raporturi juridice, ci instalează doar o stare latentă de «a putea» juridicește (adică de a înfăptui prerogativele apărute prin dreptul absolut) și de «a trebui» juridicește (adică toate celelalte persoane trebuie să nu stânjenească îndeplinirea prerogativelor titularului dreptului absolut). Așadar, raportul juridic se va naște doar la momentul când subiectul pasiv se va individualiza, aducând atingere dreptului absolut. În mod just, s-a observat că individualizarea subiectului pasiv, în modalitatea menționată, generează un raport juridic în conținutul căruia intră drepturi relative și nu drepturi absolute (E. Lupan, I. Sabău-Pop, *Tratat de drept civil român*, vol. I, *Partea generală*, ..., p. 65).

- c. *Sub aspect achizitiv, drepturile personalității se supun regulii imprescriptibilității.*¹⁶ Nimeni nu poate dobândi, prin exercitare îndelungată, dar nelegitimă, un drept al personalității care nu îi aparține. *Sub aspect extinctiv*, dreptul la acțiune în sens material, corespunzător unui drept al personalității, este imprescriptibil.
- d. *Sunt drepturi cu caracter strict personal*, neputând fi exercitate, în principiu, decât de către titular.

2. CONSIDERAȚII PRIVIND CLASIFICAREA DREPTURILOR PERSONALITĂȚII

În doctrina română¹⁷ și străină¹⁸ întâlnim clasificări diferite ale drepturilor nepatrimoniale. Multitudinea și varietatea criteriilor care stau la baza clasificării drepturilor nepatrimoniale sporesc dificultatea acestui demers.

Aceleași criterii, utilizate la clasificarea drepturilor nepatrimoniale, credem că pot servi și unei departajări convenționale a drepturilor personalității. Având în vedere triada structurii umane – omul ca ființă bio-psiho-socială –, distingem între următoarele categorii: drepturi ale personalității care privesc ființa umană ca entitate bio-psihică (dreptul la viață, dreptul la integritate fizică și psihică, iar mai recent dreptul la propria voce); drepturi ale personalității care definesc omul ca subiect al stărilor și relațiilor emoționale sau afective (dreptul la onoare, dreptul la reputație, demnitate, dreptul la respectarea sentimentelor de afecțiune în cazul morții unei ființe apropiate); drepturi care protejuesc omul ca ființă socială (într-o subdiviziune, vorbim de drepturi care aparțin persoanei fizice: dreptul la nume, dreptul la domiciliu, dreptul la respectarea vieții private, dreptul la imagine, drepturile de creație intelectuală – latura nepatrimonială și drepturi care definesc persoana juridică: dreptul la denumire, dreptul la sediu, dreptul la propria firmă, emblemă).

Lezarea drepturilor personalității antrenează repararea prejudiciului, după regulile răspunderii civile delictuale sau contractuale. În măsura în care faptul ilicit întrunește elementele infracțiunii, devin incidente și dispozițiile *Codului penal*.

¹⁶ Drepturile personalității sunt imprescriptibile, în schimb acțiunea în repararea daunelor materiale și morale generate de încălcarea acestora este prescriptibilă, fiind supusă regimului comun al drepturilor de creanță (a se vedea M. Nicolae, *Prescripția extinctivă*, București, Edit. Rosetti, 2006, p. 421).

¹⁷ T. Ionașcu, E. Barasch, S. Brădeanu, M. Eliescu, V. Economu, Y. Eminescu, M. I. Eremia, E. Roman, I. Rucăreanu, V. D. Zlătescu, *Tratat de drept civil român*, vol. I (*Partea generală*), București, Edit. Academiei R.S.R., 1967, p. 29; E. Lupan, *Introducere în dreptul civil*, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 1999, p. 106–107; E. Lupan, I. Sabău-Pop, *Tratat de drept civil român*..., p. 65; Tr. Ionașcu, I. Christian, M. Eliescu, P. Anca, V. Economu, Y. Eminescu, M. I. Eremia, V. Georgescu, *Persoana fizică în dreptul R.P.R.*, București, Edit. Academiei, 1963, p. 427 și p. 429; A. Cojocaru, *Drept civil. Partea generală*, București, Edit. Lumina Lex, 2000, p. 81–82.

¹⁸ A se vedea J. L. Aubert, *Introduction au droit*, troisième édition mise à jour, Presses Universitaires de France, Paris, 1984, p. 97–98.

Este însă necesară o nouă reglementare, care să consacre drepturile personalității ca drepturi subiective absolute¹⁹, astfel încât simpla încălcare a acestora să deschidă calea acțiunii în reparare. În acest mod, respectarea acestor drepturi s-ar bucura de o protecție superioară. S-a arătat, totodată, cu mult realism, că „o asemenea întreprindere ar fi extrem de dificilă pentru că ar fi cu neputință să se facă un catalog cu toate drepturile, interesele legitime, libertățile și virtualitățile de drept ale personalității. În adevăr, lista lor nu ar fi niciodată actuală și ar trebui continuu modificată în funcție de actualitate.”²⁰

Soluțiile avansate sunt fie includerea drepturilor tradiționale ale personalității în sfera dreptului la viață privată (operațiune forțată cu privire la introducerea anumitor drepturi, după cum remarcă și autorul), fie elaborarea unui drept general al personalității, ca „drept al individului de a i se respecta demnitatea umană și dezvoltarea personalității sale individuale.”²¹ Fundamentul dreptului general al personalității se regăsește în prezent în dispozițiile art.30 alin.6 din *Constituție*. Deși conținutul său este, la prima vedere, nedeterminat și, deci, prea vag, dreptul general al personalității „prezintă avantajul indubitabil că acoperă o multitudine de situații prezente sau viitoare care nu au primit o reglementare distinctă; el ar îngloba și în viitor noile drepturi și interese ocrotite.”²² De fapt, conținutul său ar fi determinabil în fiecare caz în parte, întrucât dreptul general al personalității este flexibil și adaptabil la noile relații sociale; s-ar înlătura astfel „multiplicarea conținutului pozitiv al drepturilor și intereselor lezate care constituie o mulțime.”²³

3. EVOLUȚIA DREPTURILOR PERSONALITĂȚII ÎN SPAȚIUL INTERNAȚIONAL

Pe bună dreptate, s-a spus că este imposibil a se întocmi un inventar definitiv al drepturilor personalității²⁴. Cert este că, din perspectivă istorică, primele valori de acest gen, aflate în atenția jurisprudenței și a doctrinei au fost viața particulară, imaginea persoanei și prerogativa dispoziției asupra propriului corp.

Evoluția drepturilor personalității a fost marcată, în peisajul internațional, de mai mulți factori. Pe de o parte, atenția sporită acordată omului, privit ca individ detașat de grup, și, pe de altă parte, impactul tehnologiilor moderne asupra

¹⁹ În acest sens, a se vedea O. Ungureanu, C. Jugastru, *Drept civil. Persoanele*, București, Edit. Rosetti, 2003, p. 55.

²⁰ O. Ungureanu, *Dreptul la onoare și dreptul la demnitate*, „Acta Universitatis Lucian Blaga”, seria Jurisprudentia, Supliment 2005, p. 19.

²¹ *Ibidem*, p. 20.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

²⁴ În doctrina franceză se vorbește chiar de o „inflație” a drepturilor personalității (a se vedea X. Pradel, *Le préjudice dans le droit civil de la responsabilité*, Paris, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, 2004, p. 123).

drepturilor sale. Intervenția legiuitorului a întârziat destul de mult, astfel că efortul creator al jurisprudenței și rolul sistematizărilor doctrinare sunt considerabile. Inițial nu s-a vorbit despre drepturile personalității, însă practica judiciară a fost confruntată cu probleme care sunt de resortul acestui domeniu. S-ar părea că viața privată și imaginea au fost printre primele „bunuri” ale personalității care s-au bucurat de protecție. Vom expune în cele ce urmează, în rezumat, dreptul la viață privată și dreptul la imagine, acestea fiind semnificative.

Dreptul la viață privată. S-a afirmat, în spațiul francez, că noțiunea „viață privată” a fost folosită, pentru prima dată, în contextul dezbatărilor asupra Legii franceze a presei (1819).²⁵ Expresia utilizată de Royer-Collard – *Voilà donc la vie privée muree!*²⁶ – a devenit celebră, fiind perfect adaptată temperamentului francez. Este adevărat că, dacă proprietățile americane învecinate nu sunt delimitate prin semne vizibile, francezul a preferat dintotdeauna să ridice un gard sau un zid care să înconjure casa și grădina. Această preferință poate fi interpretată nu numai ca expresie a prerogativelor pe care le implică dreptul de proprietate, dar și ca intenție de păstrare a vieții particulare la adăpost de privirile terțelor persoane. Viața privată s-a constituit, așadar, în Franța ca un domeniu ferit de ingerințele terților.

Relativ devreme a apărut în limbajul juridic distincția viață publică – viață particulară. De exemplu, la moartea lui Balzac, scriitorul Al. Dumas a luat inițiativa unei subscripții publice în memoria marelui romancier. Tribunalul Senei a consemnat opoziția manifestată de văduva acestuia (3 mai 1854) și a făcut diferența între ridicarea monumentului funerar de către membrii familiei, în virtutea relațiilor de rudenie cu defunctul, și edificarea unui monument, ca semn al omagiului public față de o celebritate care și-a onorat țara.²⁷

Anul 1868 a adus în Franța votarea unei legi care stabilea că publicarea, într-un periodic, a unui fapt care ține de viața privată constituie contravenție și se sancționează cu o amendă de 500 de franci francezi. Noțiunea de viață privată își va face din nou apariția într-o ordonanță din 6 mai 1944, care modifica Legea franceză a presei din 1881. În cazul defăimării se putea recurge la proba verității, dacă afirmațiile denigratoare se refereau la viața particulară. Hotărârile epocii s-au mulțumit să rămână într-un cadru general, fără a statua criterii precise de apreciere a existenței defăimării în raport cu viața privată.²⁸

Dacă practica judiciară și legislația unor țări au consemnat, fără o rezonanță semnificativă, apariția noțiunii de viață privată, anul 1890 a marcat definitivă sa consacrare doctrinară. Este de referință articolul semnat de Samuel Warren și Louis

²⁵ A se vedea R. Lindon, *op. cit.*, p. 9.

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ *Ibidem.*, p. 14.

²⁸ Observația aparține președintelui de la acea vreme a Camerei criminale a Curții de Casație franceze.

Brandeis²⁹, în care se afirmă convingător existența și necesitatea protecției unui drept de a fi lăsat singur, calificat ca *right of privacy* și, totodată, ca drept al personalității ce aparține fiecărui individ (echivalentul expresiei *vie privée*, vehiculată în dreptul francez). Plecând de la indiscrețiile presei, autorii au argumentat că protecția sporită acordată de *common law* persoanelor și bunurilor acestora implică, în mod necesar, recunoașterea unui nou drept, pe care l-au numit *right of privacy*. În primă fază, Curtea Supremă a S.U.A. nu a acceptat recunoașterea acestuia. Doar în 1965 înalta jurisdicție a decis că se află în prezența unui drept consacrat implicit în Constituție.³⁰ Concret, s-a apreciat că prohibirea prin Legea statului Connecticut (1879) a folosirii contraceptivelor de către femeile căsătorite reprezenta un atentat la caracterul sacru al uniunii conjugale.³¹ Noțiunea de viață privată înglobează relația conjugală, care trebuie să fie la adăpost de ingerința statală.

Instanțele americane au extins ulterior libertatea utilizării contraceptivelor de la soți la persoanele necăsătorite³² și chiar la minore.³³ Este momentul a preciza că această decizie a pus bazele unei jurisprudențe vaste, care nu numai că a afirmat dreptul individului la viață particulară, dar a conferit acestei noțiuni o arie de protecție considerabilă.

Aceeași optică a instanțelor americane s-a extins apoi la dreptul femeii de a decide liber întreruperea sarcinii³⁴, iar decizia *Roe c/a Wade* este edificatoare. Statele datorează respect vieții private, care poate fi înțeleasă, în același timp, ca intimitate personală, conjugală, familială, sexuală. Deși Constituția nu menționează expres dreptul la respectarea intimității (*any right of privacy*), într-o serie de decizii „Curtea a recunoscut dreptul la respectarea vieții private (*right of personal privacy*) sau garantarea anumitor sfere sau zone de intimitate, în virtutea Constituției [...]”.

²⁹ S. Warren, L. Brandeis, *The right to privacy*, „Harvard Law Review”, vol. IV, nr.15, 1890. Articolul poate fi consultat și pe pagina web http://www.lawrence.edu/fast/boardmaw/Privacy_brand_warr2.html.

³⁰ Cu privire la sursele lui *right of privacy*, a se vedea P. Kayser, *La protection de la vie privée. Protection du secret de la vie privée*, tome 1, Economica, Presses Universitaires Aix-Marseille, 1984, p. 46.

³¹ În 1960 instanța avea să respingă o acțiune cu același obiect, pe considerentul că textul Legii din 1879 a căzut în desuetudine (cauza *Poe c/a Ullmann*). Opinia divergentă a unuia dintre membrii completului de judecată (în sensul că aplicarea legii lezează intimitatea relațiilor conjugale) a devenit, cinci ani mai târziu, în cazul *Griswold*, temeiul declarării neconstituționalității legii statului Connecticut (a se vedea F. Rigaux, *La protection de la vie privée et des autres biens de la personnalité*, Paris, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, 1990, p. 168).

³² *Eisenstadt c/a Baird* (1972) a pus în discuție neconstituționalitatea legii statului Massachusetts (P. Kayser, *op. cit.*, p.50).

³³ *Carey c/a Population Services International* (a se vedea F. Rigaux, *op. cit.*, p. 168)

³⁴ Amintim, între alte hotărâri semnificative: *Parenthood c/a Danforth* – 1976 (decizia femeii de întrerupere a sarcinii supusă autorizării prealabile a soțului); *Bellotti* – 1979 (autorizarea de către părinți a întreruperii sarcinii în cazul minorelor). Pentru detalii cu privire la aceste spețe, a se vedea F. Rigaux, *op. cit.*, p. 170.

Numai acele drepturi personale care pot fi considerate «fundamentale» sau pot fi incluse în noțiunea de «libertate controlată» intră în noțiunea de garantare a intimității personale (*personal privacy*).³⁵

Jurisprudența germană a consemnat, în schimb, soluții mai nuanțate. Femeia însărcinată nu este îndreptățită să pună capăt sarcinii în primele 12 săptămâni, fără a lua în calcul interesul copilului conceput. Fosta Comisie a Drepturilor Omului a stabilit, pe marginea speței *Brüggeman* (1976):³⁶ „sarcina și întreruperea acesteia sunt probleme care aparțin vieții private” și, mai mult, dreptul la viață privată al femeii însărcinate interferează cu dreptul la viață al fătului.³⁷

Indiscrețiile presei în raport cu intimitatea persoanelor publice s-au făcut tot mai mult simțite, astfel că anii '50 au adus în atenție persoane publice, în special vedete ale scenei sau micului ecran, oameni politici, sportivi cunoscuți etc. Prezența presei în diverse momente ale vieții lor a determinat instanțele să afirme că limitele domeniului vieții private sunt cu totul altele în cazul unui individ oarecare față de cazul unei persoane publice (de exemplu, în cazul unui artist de renume mondial³⁸, care a devenit cunoscut și prin scrieri despre viața și opera sa, fără a se teme să înfrunte indiscrețiile presei, oferindu-se astfel curiozității publicului).

Hotărârile judecătorești pe marginea vieții private abundă și extind sfera ocrotită. În speța *Marlene Dietrich* (1955), instanța de judecată a considerat că amintirile unei persoane sunt parte integrantă a vieții private. Nimeni nu este îndreptățit să le facă publice fără autorizarea expresă, neechivocă a celui despre care se discută. Dezvăluirea în presă a stării de sănătate a fiului unui mare actor constituie o imixtiune intolerabilă în viața privată. Logodna (speța *Antoine*), căsătoria, divorțul (*Blier*) fac parte din sfera conjugală. Viața sentimentală, inclusiv aventurile amoroase (*France Gall*, *Gunther Sachs*), dreptul la uitare (*Jean Ferrat*) au făcut obiectul cererilor de despăgubire, invocându-se încălcarea spațiului de intimitate. Apartenența vieții profesionale la viața privată a cunoscut rezolvări diferite. S-a apreciat fie că activitatea profesională a unei artiste se plasează pe scena publică (*Trintignant*, *Bardot*), fie că, în anumite circumstanțe, conduita profesională a actorului de teatru sau cinema este guvernată de regulile vieții private (*Blier*).³⁹

În condițiile în care unele litigii puneau în discuție aspecte de domeniul drepturilor personalității, în absența unor dispoziții legale corespunzătoare în sistemele de drept naționale, documentele internaționale au afirmat protecția domiciliului, corespondenței, onoarei, reputației și vieții private. Consiliul Europei

³⁵ Enunțul este redat în F. Rigaux, *op. cit.*, p. 169.

³⁶ Hotărârea este citată după F. Rigaux, *op. cit.*, p. 177.

³⁷ A se vedea extrasul din Raportul fostei Comisii a Drepturilor Omului (1977) – F. Rigaux, *op. cit.*, p. 177.

³⁸ Speța *Picasso* (1965), citată după R. Lindon, *op. cit.*, p. 15.

³⁹ Hotărârile sunt citate după R. Lindon, *op. cit.*, p. 22–27.

a intervenit în anul 1970 printr-o rezoluție care a delimitat aria vieții private și raportul viață publică-viață privată. Rezoluția a constituit punctul de plecare pentru o primă legiferare a reparării prejudiciului generat de încălcarea dreptului la viață privată – Legea franceză din 17 iulie 1970, al cărei text a fost inserat în Codul civil francez: „Orice persoană are dreptul la respectarea vieții private [...]”.⁴⁰

În ultimul timp, se vorbește despre un nou drept subiectiv care se subsumează dreptului la viață privată: dreptul individului la un mediu sănătos. Jurisprudența Curții europene a drepturilor omului l-a consacrat prin interpretarea extensivă a altor drepturi prevăzute de Convenția europeană a drepturilor omului.⁴¹ Atingerile aduse mediului înconjurător prin anumite activități nocive pot afecta calitatea vieții unei persoane și, pe cale de consecință, viață privată.

În prezent, se apreciază că dreptul omului la un mediu înconjurător sănătos este o componentă a dreptului la respectarea vieții private. Curtea a admis, spre exemplu, în anul 1990, că emanațiile sonore de mare intensitate, generate de exploatarea unui aeroport în apropierea locuințelor reclamanților, constituie o atingere adusă dreptului la viață privată și dreptului la domiciliu al acestora.⁴²

Dreptul la imagine. Terenul privilegiat al manifestării drepturilor personalității l-a reprezentat, în afara vieții private, *imaginea persoanei*. Hotărârile care au dat satisfacție victimelor au relevat împrejurarea⁴³ că atingerea adusă imaginii constituie o lezare a personalității. Protecția juridică apare cu atât mai necesară cu cât mesajul pe care îl transmite imaginea fizică a persoanei este una dintre cele mai puternice forme de expresie și este inseparabil de subiectul pe care îl reprezintă.

Fotografia unei actrițe (cu numele de scenă Rachel) aflate pe patul de moarte a fost publicată, fără prealabila autorizare a acesteia sau a moștenitorilor săi. Hotărârea Tribunalului Senei⁴⁴ a dat satisfacție rudelor artistei și a deschis calea unei întregi jurisprudențe. Instanța a statuat că dreptul de a se opune reproducerii imaginii muribunde este absolut și se întemeiază pe respectul datorat doliului familiei. Nesocotirea acestui drept presupune lezarea celor mai intime sentimente pe care le încearcă urmașii celui decedat.

Pe linia deschisă de soluția speței *Rachel*, practica judiciară franceză în materia dreptului la imagine este deosebit de bogată. Cu mult înainte de primele legiferări, instanțele s-au confruntat cu solicitări de despăgubire din partea

⁴⁰ Art. 9 din Codul civil francez (a se vedea *Code civil*, Paris, Dalloz, 1999, p. 32).

⁴¹ F. Sudre, *La protection du droit à l'environnement par la Convention européenne des droits de l'homme*, în volumul *Communauté européenne et environnement*, colloque, Angers, octombrie 1994, Documentation française, 1997, p. 209, citat după C. Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului, comentariu pe articole*, vol. I (*Drepturi și libertăți*), București, Edit. C.H. Beck, 2005, p. 622, nota 1.

⁴² Speța *Powell și Rayner c/a Royaume-Uni* (21 februarie 1990), citată după C. Bîrsan, *op. cit.*, p. 622.

⁴³ F. Rigaux, *op. cit.*, p. 273.

⁴⁴ *Afacerea Rachel* a fost soluționată de Tribunalul Senei la 16 iunie 1858 (a se vedea R. Lindon, *op. cit.*, p. 10).

victimelor care invocau exploatarea publicitară a imaginii lor. Deși deciziile au fost uneori contradictorii, chiar în cadrul aceluiași sistem de drept, ele rămân valoroase prin principiile pe care le trasează și prin distincțiile pe care le operează, în încercarea de a fixa terminologic dreptul la imagine, ca drept al personalității.

Primele decizii care evocă dreptul individului la propria imagine sunt contemporane apariției și dezvoltării tehnicii fotografice, care a făcut posibilă și reproducerea trăsăturilor fizice, chiar fără consimțământul celui în cauză. Indiferent că tratează dreptul la imagine distinct de respectarea vieții private sau integrat acesteia, un anumit element apare constant în considerentele hotărârilor judecătorești – consimțământul necesar pentru reproducerea imaginii.⁴⁵ Simplul fapt al publicării, fără autorizare, a portretului unei persoane îndreptățește la indemnizare (*Bardot, Papillon*). Diferite probleme legate de reproducerea imaginii și-au găsit expresia în hotărârile instanțelor: posibilitatea revocării acordului la publicare, utilizarea clișeelelor fotografice exclusiv în scopul care a determinat exprimarea consimțământului (*Brially*), interdicția fixării imaginilor în locuri publice, în lipsa autorizării, chiar dacă cel în cauză se găsește într-un grup. Pentru cazul din urmă este relevantă hotărârea luată de primarul orașului Grasse (potrivit căreia fotografii profesioniști nu au voie să capteze, pe stradă, imaginile trecătorilor); hotărârea a fost atacată în fața Tribunalului corecțional din Grasse, care a decis că „limitarea impusă astfel activității fotografilor răspunde necesității de a asigura respectul persoanei umane și libertatea individuală”⁴⁶, fiind „departe de a nesocoti principiul libertății comerțului și industriei.”⁴⁷ Cu titlu excepțional, consimțământul ar putea lipsi dacă persoana fotografiată era om politic, vedetă de spectacol sau dacă era implicată în actualitatea judiciară.⁴⁸

Spațiul american a promovat, pe cale jurisprudențială, aceeași condiție primordială a consimțământului. Primele spețe care au supus discuției imaginea persoanei au apărut în legătură cu publicitatea efectuată de comercianți pentru articolele fabricate. De pildă, acțiunea promovată de persoana care nu consimțise la inserarea fotografiilor ce o reprezentau într-un afiș publicitar pentru un produs alimentar a fost respinsă cu motivarea că pretinsul *right of privacy* nu aparține dreptului pozitiv (*Roberson c/a Rochester Folding Box Co. – 1902*⁴⁹).

Într-un caz asemănător, Curtea Supremă a Georgiei s-a pronunțat în sens contrar în soluționarea acțiunii intentate de persoana a cărei imagine fusese publicată fără autorizare într-un jurnal, în scopul promovării publicitare a unei

⁴⁵ Primele hotărâri ale instanțelor franceze, citate în materia dreptului la imagine, datează din 1864, respectiv din 1887 (R. Lindon, *op. cit.*, p. 29).

⁴⁶ R. Lindon, *Les droits de la personnalité...*, p. 32.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ Cu privire la captarea imaginii, în contextul unei manifestări care puna în evidență orientarea homosexuală a participanților, a se vedea C. Jugastru, *Drepturile personalității, libertatea de expresie și dreptul la informare*, „Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane”, vol.13, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2005, p. 361.

⁴⁹ F. Rigaux, *op. cit.*, p. 278.

polițe de asigurare (1905 – *Pavesich c/a New England Life Ins.Co*).⁵⁰ Imaginea umană era însoțită de un text care sugera că cel în cauză contractase o astfel de poliță și îi îndemna pe concetățeni la aceeași conduită. S-a recunoscut existența prejudiciului cauzat, pe de o parte, prin nesocotirea dreptului la imagine, deși victima era un om de rând, și, pe de altă parte, prin promovarea unei afirmații cu mesaj publicitar, atribuită în mod nereal persoanei vătămate.⁵¹

În mod asemănător, practica judiciară italiană s-a confruntat cu revendicarea dreptului la imagine în context publicitar. Curtea de Casație a Italiei a precizat că, ori de câte ori lipsește acordul celui în cauză, realizarea publicității pentru un produs este ilicită. Încălcarea dreptului personalității s-a realizat, în spețele pe care le evocăm, fie pe calea unor montaje cinematografice cu caracter publicitar⁵² (de exemplu, în scopul promovării unui produs servit ca aperitiv), fie prin reproducerea neautorizată a trăsăturilor persoanei⁵³ (una dintre păpușile care apăreau într-un joc destinat comercializării avea trăsăturile unui cunoscut jucător de fotbal). Avansând ideea existenței unei imagini personale, instanța supremă a Italiei a apreciat că persoana are interesul prezentării veritabilei sale imagini și nu a unei imagini denaturate (așa cum s-a întâmplat în spețele menționate). În viziunea Curții, protejarea imaginii personale are ca obiect nedivulgarea faptelor personale pe care terții nu au interes legitim să le cunoască.⁵⁴

4. TABLOU SUCCINT AL DREPTURILOR PERSONALITĂȚII ÎN DREPTUL ROMÂN

De lege lata, dreptul român nu consacră expres drepturile personalității. Există însă preocupări de a reglementa, disparat, anumite drepturi ale personalității, cum sunt dreptul la viață privată, dreptul la imagine, dreptul la viață și la integritate. Abordarea drepturilor personalității se găsește sub semnul controverselor și incertitudinii, îndeosebi în ceea ce privește identificarea, definirea și sfera lor de cuprindere. Intervențiile legiuitorului român au fost conjuncturale, lacunare și lipsite de efectul armonizării, în contextul necesității unui regim unitar al drepturilor personalității.

În pofida unei anumite aparențe care decurge din terminologia generic utilizată pentru a desemna controlul titularului asupra propriei individualități, regimul juridic al drepturilor personalității este departe de a se bucura de

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ Pentru utilizarea frauduloasă a numelui și imaginii reclamatului în scopul vânzării unui medicament prescris într-o rețetă pe care acesta o remisese pârâtului, a se vedea *Edison c/a Edison Polyfarm* (1907), în F. Rigaux, *op. cit.*, p. 278.

⁵² *Bomoni*, 31 ianuarie 1959, citată după F. Rigaux, *op. cit.*, p. 284.

⁵³ *Mazzola*, 10 noiembrie 1979, *ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*. Pentru alte spețe în care instanțele italiene s-au confruntat cu problema necesității consimțământului expres sau tacit al titularului dreptului la imagine, a se vedea A. Fasano, *Il danno non patrimoniale*, Unione Tipografico-Editrice Torinese, Torino, 2004, p. 128–129.

omogenitate. Dacă sistemul american promova încă din 1890 conceptul *privacy*, iar dreptul francez a reglementat începând cu 1970 problema vieții private și, în special, a intimității – considerate a fi nucleul drepturilor personalității –, în dreptul român situația se prezintă cu totul diferit.

Anterior anului 1954, putem vorbi doar de ocrotirea anumitor drepturi strâns legate de persoană, în contextul reglementărilor privind răspunderea civilă sau prin intermediul unor dispoziții penale. Anul 1954 marchează adoptarea Decretului nr. 31 privind persoanele fizice și persoanele juridice⁵⁵, act care reprezintă embrionul protecției, pe cale de legiferare, a drepturilor personalității. După 1990, specialiștii dreptului au manifestat deschidere și interes spre experiența acumulată de alte sisteme legislative. Deși nu putem vorbi, deocamdată, de consacrarea expresă, prin lege, a drepturilor personalității, ci numai de reglementarea distinctă a unor asemenea drepturi, sunt create premisele doctrinare și jurisprudențiale ale așteptatei materializări. Proiectul noului Cod civil se inspiră din acte normative mai vechi, dar aduce și elemente de noutate în peisajul drepturilor personalității.

Adoptarea Decretului nr.31/1954 privitor la persoanele fizice și juridice vădește preocuparea de a grupa drepturile nepatrimoniale într-o enumerare cât mai completă. Potrivit art. 54 alin. 1, se bucură de ocrotire juridică dreptul la nume, dreptul la denumire, dreptul la reputație, dreptul personal nepatrimonial de autor al unei opere științifice, artistice ori literare, dreptul de inventator. Fără a contesta meritele acestei clasificări, ne alăturăm opiniilor care o consideră deficitară, întrucât omite drepturi nepatrimoniale primordiale – dreptul la viață, dreptul la integritate fizică, dreptul la viață privată.⁵⁶

Dreptul la viață privată. Legile fundamentale anterioare actualei Constituții recunoșteau formal secretul corespondenței și inviolabilitatea domiciliului – fațete ale vieții private –, dar nu menționau nimic despre respectarea vieții private, ca atare. În condițiile în care România semnase Declarația Universală a Drepturilor Omului, s-a apreciat că absența unei asemenea dispoziții din Constituțiile din 1848, 1952 și 1965 apare ca bizară⁵⁷. O posibilă explicație rezidă în controlul exercitat de autoritățile publice asupra vieții particulare a cetățenilor și desființarea barierelor între viața publică și viața privată.⁵⁸

După 1990, dispozițiile documentelor internaționale în materie (Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția Europeană a Drepturilor Omului⁵⁹,

⁵⁵ A se vedea textul art. 54 în *** *Persoane fizice și juridice*, Texte comentate și adnotate, Colecția Mini Cod, Cluj-Napoca, Edit. Cordial Lex, 1994, p. 63–79.

⁵⁶ I. Albu, V. Ursa, *op. cit.*, p. 73.

⁵⁷ D. Cosma, *Un drept nou în peisajul juridic românesc: dreptul la respectarea vieții private*, „Revista română de drepturile omului”, nr. 1, 1993, p. 17.

⁵⁸ Același autor menționează că nesocotirea vieții particulare a individului este o caracteristică a statelor totalitare.

⁵⁹ Constituția Marelui Ducat de Luxemburg, spre exemplu, nu conține, în catalogul drepturilor și libertăților fundamentale, nicio referire la drepturile personalității, ci trimite la Convenția Europeană a Drepturilor Omului și la celelalte documente internaționale la care Marele Ducat este parte. A se vedea,

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice) au fost „absorbite de dreptul constituțional român”⁶⁰. Textul legii fundamentale dă expresie necesității asigurării unui cadru existențial în care nimeni să nu aibă acces fără consimțământul titularului: „Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată” (art. 26 alin. 1). Mai mult, s-a afirmat că „în prezent, în România, instituția drepturilor personalității își are fundamentul în dispozițiile Constituției, care conturează cadrul general de protecție a vieții private a persoanei”⁶¹.

Dreptul la viață privată, asociat uneori cu dreptul la imagine, face și obiectul protecției prin legi speciale. Menționăm câteva texte legale semnificative, care au intrat în vigoare după 1990.

Legea audiovizualului (nr. 504/2002⁶²) prevede că menirea oricărei forme de comunicare audiovizuală este protejarea demnității umane și, în special, a minorilor. Persoanele fizice sau juridice ale căror drepturi sau interese legitime, mai ales reputația și imaginea publică, au fost lezate prin prezentarea unor fapte inexacte în cadrul unui program audiovizual, beneficiază de dreptul la replică sau la rectificare. Difuzarea rectificării sau acordarea dreptului la replică nu exclude dreptul persoanei lezate de a se adresa instanțelor judecătorești (art. 41).

Legea nr. 677/2001⁶³ are ca scop „garantarea și protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor fizice, în special a dreptului la viață intimă, familială și privată, cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal”. Este prima lege română care reglementează problema vieții private în societatea informațională. Amenințarea reală pe care o reprezintă tehnicile informatice la adresa drepturilor personalității, adoptarea de către Consiliul Europei a Convenției nr. 108/1981 pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal⁶⁴, existența Directivelor comunitare în materie și cerințele alinierii țării noastre la standardele Uniunii Europene au determinat inițiativa legiuitorului român. Dispozițiile Legii nr. 677/2001 constituie, în anumite privințe, limitări aduse utilizării tehnicilor informatice sau de altă natură destinate prelucrării datelor personale și, totodată, garanții eficiente ale protecției dreptului la respectarea vieții private. Inspirat pe larg din Directiva nr. 1995/46/CE, actul

pentru amănunte, L.-M. Crăciunean, *Libertăți publice și drepturi fundamentale prevăzute de Constituția Marelui Ducat de Luxemburg*, „Acta Universitatis Lucian Blaga”, seria Iurisprudentia, nr. 1–2, 2005, p. 157–159.

⁶⁰ D. Cosma, *op. cit.*, p. 18.

⁶¹ P. Andrei, E. Safta-Romano, *Protecția juridică a dreptului la propria imagine*, „Dreptul”, nr. 5-6, 1993, p. 49.

⁶² Textul inițial a fost publicat în „M.Of. al României”, Partea I, nr. 534 din 22 iulie 2002, și a suportat modificări.

⁶³ Parlamentul României, *Lege (nr. 677/2001) privind protecția persoanelor, prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 790 din 12 decembrie 2001.

⁶⁴ Convenția a fost publicată în „M.Of. al României”, Partea I, nr. 830 din 21 decembrie 2001.

normativ amintit aduce prima legiferare de gen din țara noastră și își propune să concilieze, în spiritul pragmatismului, interesul protejării vieții private cu cel al liberei circulații a datelor personale în afara frontierelor statului. Ocrotirea vieții private în sectorul comunicațiilor electronice se bucură de o reglementare distinctă – Legea nr. 506/2004⁶⁵ – față de care Legea nr. 677/2001 constituie dreptul comun.

Inviolabilitatea domiciliului, a reședinței și secretul corespondenței sunt considerate, îndeobște, aspecte particulare ale dreptului la respectarea vieții private. Textul constituțional le menționează însă distinct, iar Codul penal incriminează faptele care, întrunind elementele constitutive ale infracțiunii, aduc atingere acestor valori.

Proiectul Codului civil român menține unele reglementări, dar aduce și elemente de noutate⁶⁶. Problema drepturilor personalității, a drepturilor nepatrimoniale, în general, se regăsește în Titlul II destinat persoanei fizice, dar și în Titlul V menit apărării drepturilor. Deși drepturile reglementate nu sunt intitulate în mod expres drepturi ale personalității, conținutul prevederilor (care fac vorbire despre ocrotirea valorilor strâns legate de persoana umană) și chiar unul dintre aceste titluri – Despre respectul ființei umane și al drepturilor ei inerente – conduc la această concluzie.

Facem câteva *observații* pe marginea acestui proiect.

1. În demersul identificării principalelor drepturi atașate persoanei, Proiectul Codului civil reia dispozițiile Decretului nr. 31/1954 și, într-o enumerare exemplificativă, menționează dreptul la nume, dreptul de autor, dreptul la onoare și reputație.

2. Cu privire la persoana fizică, textul proiectului adaugă, față de reglementarea Decretului: dreptul la viață, sănătate, integritate fizică și psihică, dreptul la respectarea vieții familiale și private, dreptul de a dispune de sine însuși, sub rezerva respectării drepturilor și libertăților altora, ordinii publice și bunelor moravuri. Alături de acestea, sunt menționate prelevarea de țesuturi și organe umane în scop medical sau științific, respectul persoanei decedate, în ceea ce privește corpul și memoria sa. În acest din urmă caz, se reglementează și ipoteza absenței dorinței expres exprimate, în prealabil, a persoanei decedate. Menționarea expresă a altor drepturi ale personalității decât cele deja reglementate este binevenită.

Un alt element nou este recunoașterea unor drepturi nepatrimoniale în favoarea persoanelor juridice: dreptul la denumire, sediu, prestigiu și altele asemenea. Dispozițiile privind apărarea drepturilor nepatrimoniale ale persoanelor

⁶⁵ Parlamentul României, *Lege* (nr. 506/2004) *privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 1101 din 25 noiembrie 2004.

⁶⁶ Textul Proiectului Codului civil și Expunerea de motive a Ministerului Justiției pot fi consultate la adresa http://www.avocatnet.ro/content/articles/id_1223/Noul/Cod/Civil.html

fizice se vor aplica, prin asemănare, persoanelor juridice. Mijloacele reparatorii sunt la îndemâna oricărui membru al persoanei juridice, în apărarea prestigiului lezat prin fapta ilicită a unui terț.

3. Apărarea drepturilor personalității are ca punct de plecare Decretul nr. 31/1954, împrejurare menționată și în Expunerea de motive pe marginea Proiectului Codului civil. Reluând parțial prevederile Decretului, unele măsuri reparatorii cu caracter nepatrimonial sunt detaliate, plecându-se de la propunerile formulate în doctrină (restabilirea dreptului prin sechestrarea, distrugerea, confiscarea sau retragerea din circulație a lucrurilor ori mijloacelor care au servit sau au fost destinate să servească săvârșirii faptei prejudiciabile, obligarea autorului la publicarea hotărârii de condamnare sau la plata unei sume de bani în folosul unei persoane juridice cu scop nepatrimonial care desfășoară activitate de binefacere). Se precizează distinct care sunt persoanele îndreptățite să solicite restabilirea dreptului, inclusiv în cazul atingerilor aduse memoriei persoanei decedate. Remarcăm, ca noutate, consacrarea expresă a reparării bănești a prejudiciului nepatrimonial – formă principală a pagubei consecutive încălcării drepturilor personalității (întrucât, așa cum s-a afirmat, la daunele morale „nu e vorba atât de responsabilitatea civilă, ci de ocrotirea personalității omenești.”⁶⁷).

⁶⁷ Tr. Ionașcu, *Curs de drept civil. Teoria generală a contractelor și obligațiilor*, Facultatea de Drept din București, 1942, p. 429–430.